

Çin, Japon ve Kore Mitolojilerinin Ortak Söylenceler Üzerinden İncelenmesi

Eylül ARSLAN*

ÖZ: Mitoloji, bir toplumun kültürünü en yalın biçimiyle yansıtan, o toplumun geçmişini ve düşünce yapısını anlamayı kolaylaştıran değerli bir kaynaktır. Bu çalışmada dar alanlı kültür kavramı bağlamında Doğu Asya'nın merkezi kabul edilen Çin ve pek çok alanda onu örnek alan Japon ve Kore mitolojileri incelenmiştir. Çalışmanın amacı Çin, Japon ve Kore mitolojilerinin birbirine benzer ve farklı yönlerini genel hatlarıyla ortaya koymaktır.

Yapılan literatür araştırması sonucunda Çin, Japon ve Kore kültürlerine ait mitsel anlatıların üçünün de tarih ile başladığı ve mitlerde etnik inançlar dolayısıyla farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Bundan başka, Çin'den yayılan Taoizm ve Konfüçyanizm'in bu mitlerin ortak bir noktada kesişmesini sağladığı sonucuna da ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çin mitolojisi, Japon mitolojisi, Kore mitolojisi, Doğu Asya kültürü, karşılaştırmalı mitoloji

A Study About Common Myths Of Chinese, Japanese And Korean Mythologies

Abstract: Mythology is a valuable resource that makes it easier when we try to understand a society's culture, history and mindset. In this study, Chinese, Japanese and Korean mythologies are examined within the context of narrow-field culture. The aim of the study is to outline the different and similar aspects of Chinese, Japanese and Korean mythologies.

As a result of the literature research, it has been determined that all of the myths of Chinese, Japanese and Korean cultures started with history and differences in these myths originate from ethnic beliefs. Also, Taoism and Confucianism, three religions that have been spread from China, allowed these myths to meet on a common ground.

Key Words: Chinese mythology, Japanese mythology, Korean mythology, East Asian culture, comparative mythology

* Yüksek lisans öğrencisi, İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Medya ve Kültürel Çalışmalar Anabilim Dalı, eyllars@gmail.com

GİRİŞ

Mitler, bir toplumun kültürünü en yalın biçimiyle yansıtan, o kültürün düşünce yapısını anlamayı kolaylaştıran önemli kaynaklardır. Genel olarak evrenin yaratılışını ve şeylerin oluşumunu açıklamak amacıyla doğa yasalarına aykırı davranışlarda bulunan karakterlerin başından geçen olayları konu edinir. Doğu Asya tarihine bakıldığında Çin, Japon ve Kore tarihlerinin mitoloji ile başladığı ve tarihi kişilikler ile efsanevi kişilikler arasında tam olarak bir ayırım yapılamadığı görülür.

Dünya mitolojisinin genelinde kullanılmış olan belirli evrensel mit kalıpları farklı coğrafyalarda hâkim kültürün ideolojisiyle biçim değiştirmiştir. Başka bir deyişle, aynı olaylar tarihin farklı zamanlarında, farklı toplumlarda aynı veya benzer şekilde yeniden meydana gelmiştir. Farklı kültürlere ait mitolojilerde yer altı dünyasının girişinin bir mağaradan olması, gökyüzü ile yeryüzünün bir gökkuşağı köprüsü ile birbirine bağlanmış olması, göğe yakın ilahi mekânların genellikle yüksek dağ tepelerinde olması ve yer altı dünyasının yemeklerinden yiyen birinin bir daha yaşayanlar dünyasına geri dönememesi bu evrensel kalıplardan bazılarıdır. Lévi-Strauss, evrensel kalıplar için *kötü kayınpeder* mitini örnek verir. Bu hususta Amerikan ve Japon mitolojisini karşılaştırır.

“Ne olursa olsun hem Japonya’da hem de Amerika’da, gittiği yere ulaşan kahraman mekân sahibinin kızıyla karşılaşır. Kız, âşık olduğu kahramanı babasına götürür, babası evliliğe razı olur ama damadını hayatta kalacağını sanmadığı sınavlardan geçirerek yok etmenin peşindedir. Japonya’da olsun Amerika’da olsun kahraman, babasına karşı kocasının yanında yer alan genç kadının büyüleyici yardımı sayesinde hayatta kalır” (Lévi-Strauss, 2018: 59).

Tarihin yazıya geçirilmesi ilk olarak Çin’de başlamıştır. Bugün Kore, Japon, Türk ve benzeri birçok milletin tarihi hakkında en eski bilgiler Çin hanedan yıllıklarından elde edilmektedir. Doğu Asya’nın kalbi ve çoğu zaman merkez ülke ya da anakara olarak tanımlanan Çin, kültür ve siyaset gibi birçok alanda komşu medeniyetleri etkilemiştir. Bu kültürlerden önde gelenler dil, siyaset, edebiyat, din ve benzeri pek çok alanda Çin tarzı sistemler kurmuş olan Japonya ve Kore’dir. Japonya bir ada ülkesi

olmasından ötürü Kore'ye oranla daha özgün bir kültüre sahipken Çin ile neredeyse iç içe olan Kore yarımadası tarih boyunca Çin'in tesiri altında kalmıştır. Kore yarımadasında kurulmuş devletler Çin ve Japonya arasında bir köprü vazifesi görmüş, Çin kültürünü Japonya'ya tanıtanlar da yine Koreliler olmuştur.

Bu üç milletin mitleri Dünya'nın öbür ucundaki Aztek, Mısır veya daha yakın bir millet olan Hindistan'ın mitleri ile benzerlik gösterebilir. Ancak bu çalışmada Çin, Japon ve Kore mitolojileri dar alanlı kültür kavramı bağlamında incelenecektir. Bu da demektir ki bu üç kültür, diğer milletlerin kültürüne benzer mit kalıplarına sahip olsalar dahi bunu en yakınlarında bulunan milletlerin kültürlerinden ödünç almışlardır.

Bu çalışmada mitolojik karşılaştırmaya ilk olarak Çin'den başlanacaktır. Çünkü Çin, Dünya'nın en eski kültürüne ev sahipliği yapmakla birlikte Doğu Asya coğrafyasının da kalbidir. Çin'in ardından daha belirgin bir mitolojiye sahip olan Japon mitolojisine değinilecektir. Japon mitolojisi de tarih ile başlar; ancak sadece 6. yüzyıldan önceki dönemler mitolojiktir. Japon mitolojisindeki kahramanların tarihte gerçekten yaşamış bir kişi olup olmadığı bilinmezken Çin'de mitolojik kahramanlar gerçekten yaşamış kişiler olarak kabul edilen ilahi güçlere sahip imparatorlardır. Üçüncü ve son olarak Kore mitolojisine değinilecektir. Kore sözlü geleneğinin yazıya geçirilmesi Çin ve Japonya'dan sonra gerçekleşmiştir. Kore, Çin ve Japonya arasında kültürün bir geçiş alanı olduğu, iki kültür arasında adeta bir köprü vazifesi gördüğü için bu çalışmada oldukça önemli bir yere sahiptir.

Çin Mitolojisi

Efsanevi Beş İmparator ve Atalar Kültü

Çin tarihi, Beş İmparator ve Üç (imparatorluk öncesi) Hanedan dönemleri ile başlar. Aynı zamanda Çin mitolojisinin de bir parçası olan bu beş imparator Çinlilerin atası olarak kabul edilen Sarı İmparator Huang-Di, gökyüzü ile yeryüzü arasındaki bağlantıyı kesen İmparator Zhuan-Xu, takvimi bulan erdemli İmparator Yao, ahlaklılığın temsilcisi İmparator Shun ve tufan baskınını yatıştıran İmparator Büyük Yu Dayu'dur.

Arslan, Çin, Japon ve Kore Mitolojilerinin Ortak Söylenceler Üzerinden İncelenmesi

Çin mitolojisinin en yüce Tanrısı kabul edilen İmparator Huang-Di'nin annesi, mite göre, Gök Tanrısının yıldırımına maruz kaldığında ona hamile kalmıştır. Bu yüzden İmparator Huang-Di *Gök Gürültüsü ve Yağmur Tanrısı* olarak kabul edilir. Lianshan (2015: 73) İmparator Huang-Di ve diğer dört imparatorun Çin mitolojisindeki konumlarını şu şekilde açıklamıştır: İmparator Huang-Di,

"(...) Kunlun Dağı'ndaki en yüksek tapınağın tahtına oturdu ve merkezinde kendisinin bulunduğu tanrısal düzeni kurdu: Pusula taşıyan Doğu Tanrısı Taihao yani Fuşi, Ağaç Tanrısı Guomang'ın yardımıyla doğuyu ve baharı yönetir; terazi kolu tutan Güney Tanrısı Yandi, Ateş Tanrısı Curon'un yardımıyla güneyi ve yazı yönetir; marangoz gönyesi tutan Batı Tanrısı Şaohao, Metal Tanrısı Ruşou'nun yardımıyla batıyı ve sonbaharı yönetir; gülle tutan Kuzey Tanrısı Cuenşü, Su Tanrısı Şuanming'in yardımıyla kışı yönetir. İmparator Huangdi, orta gökyüzü sarayında oturur, Toprak Tanrısı Houtu'nun yardımıyla bütün evreni yönetir."

Tarihçiler Çin tarihinin Üç (imparatorluk öncesi) Hanedanlık dönemindeki Xia (M.Ö. 2700-M.Ö.1600) ve Shang (M.Ö. 1600-M.Ö. 1046) Hanedanlıklarını kültür olarak ele alırken Çin tarihini aslen Türk olduğu düşünülen, ancak kesin bir kanıt olmayan, Zhou Hanedanlığı (M.Ö. 1046 -M.Ö. 256) ile başlatırlar. Doğu Asya kültürünün önemli bir parçası olan atalara tapınma kültü Shang Hanedanlığı döneminde ortaya çıkmıştır. Yine kesin olmamakla birlikte bu inancın Türklerin Gök Tengri inancından geldiği düşünülmektedir. Shang Hanedanlığı'nın atası olan Shang-Di, *"Baş Tanrı olarak gökyüzünü yönetir ve gökgürültüsü, şimşek, rüzgar ve yağmur gibi doğal olayları kontrol eder"* (Cotterell-Storm, 2011: 473). Shang Kralı, kısaca Di olarak da anılan bu ata tanrısının Dünya'daki hizmetkârı, yani bir rahip-kral olarak hüküm sürerdi. Ayrıca kehanet kemikleri ile fal bakan rahip-kral ve ruhbanlar sınıfı Çin yazısının en ilkel biçiminin ortaya çıkmasına da vesile olmuşlardır. Zhou Hanedanlığı'nda ise durum biraz farklıdır. Cotterell ve Storm (2011: 420) Zhou'nun inancını şu şekilde tanımlarlar: *"MÖ 1050 yılları civarında Şang hanedanını deviren Zhou istilacıları Tian ya da "Gökyüzü" denilen bir tanrıya tapınmaktaydılar"*. Birrell (2016: 14) ise bu bilgiye ek olarak Zhou Kralı'nın *"(...) Gökyüzü Tanrısının Oğlu (Tian Zi) (...)"* olarak kabul edildiğini belirtir. Bunun yanı sıra,

Arslan, Çin, Japon ve Kore Mitolojilerinin Ortak Söylenceler Üzerinden İncelenmesi

“Zhou toplumu, savaşa ve tarım verimliliğine eşit ölçüde önem veren, kesin olarak sınırları çizilmiş sosyal sınıflara ve yükümlülüklerle sahip bir toplum olarak kurulmuştur” (Birrell, 2016: 14). Bu yüzden Konfüçyanizm’de ideal devlete örnek olarak gösterilen hanedanlık Zhou’dur.

Atalar kültürüne dönülecek olursa, Çin’de Zhongyuan Festivali, Japonya’da Obon Festivali ve Kore’de Baekjung Festivali ile her yıl ataların ruhları şereflendirilir. Yılın bu zamanında ataların ruhlarının evlerine döndüğüne inanılır. Atalar Kültü geleneğinde İmparator Zhuan-Xu’nün kötü ruhların yeryüzüne geçişini engellemek için kaldırdığı köprünün yerine bizzat İmparator’un kendisi, gökyüzü ile yeryüzü arasında (yaşayanlar dünyası ile ruhlar dünyası arasında) bir köprü olma görevini üstlenir. Bu sebeple bugün modernitenin etkisinde dahi aktif olan atalar kültürü geleneğinde aile reisi olarak kabul edilen erkek, ev mabedinde atalara dua etme yetkisine ve sorumluluğuna sahiptir.

Çin Mitleri ve Tanrıları

Sabit bir Çin panteonu yoktur. Bu durumu açıklamak için genel olarak herkesin az da olsa hakkında bilgi sahibi olduğu Yunan mitolojisi ile bir karşılaştırma yapılabilir. Yunan mitolojisinde tanrılar ve insanlar arasındaki sınır kesindir. Çin’de ise bilindik tanrıların yanı sıra ailelerin ata tanrıları ve General Guan-Yu gibi sonradan tanrısallığa yüceltilen insanlar mevcuttur. Kısacası, Çin mitolojisinde tanrılar ve insanlar arasında kesin bir ayırım yapılmadığını söylemek mümkündür. Bu sebeple Çin panteonu daima değişime açıktır.

Çin mitolojisinin bir diğer özelliği, tanrıların bir kısmının yolda yürüyen bir kadına yıldırım çarpması ya da kadının dev bir ayak izine basması gibi döllenmesiz üreme sonucu ilahi bir şekilde doğmuş olmalarıdır. Bu ilahi yollarla doğan tanrıların neredeyse tümü erkektir. Buna karşın, yine döllenmesiz üreme yöntemiyle sadece kız bebeklerin hayatta kaldığı *kadınlar ülkesi* miti de mevcuttur. Birrell’in (2016: 71) belirttiğine göre, bu mitte üreme yöntemi “(...) kadınların bereketli sarı bir havuzda yıkanarak” hamile kalmasıdır.

Antik Çin kültüründe oldukça önemli düşünce ekollerinden biri olan Taoizm, mitolojik anlatılarda da yer almaktadır. Taoizm'in evrenin yaratılışını açıklayan mitine göre, başlangıçta yumurta şeklinde bir *kaos* vardır. Kaos dev Pengu'ya hamile kaldıktan sonra onu iki zıt kutba, yani Yin ve Yang'a böler. Erkek element Yang yükselerek gökyüzünü oluştururken dişi element Yin alçalarak yeryüzünü oluşturur. Ardından Yang'ın Yin üzerindeki hâkimiyetinden mevsimler, sıcak Yang'ın maddesinden ateş ve güneş, soğuk Yin'in maddesinden su ve Ay, yıldızlar ve diğer bütün her şey meydana gelir. Yin ve Yang karşıt oldukları derecede birbirine bağlı, dengede kaldıkları sürece *varlığı* sağlayan iki prensiptir.

Çin mitolojisinde önemli olan diğer iki zıt sembol gökyüzünü simgeleyen su ve yağmur tanrısı ejderha ile yeryüzünü simgeleyen dağ ve orman tanrısı kaplandır. Ejderha, Çin mitolojisinin en yüce hayvanı ve simgesi olup İmparator ile özdeşleştirilir. "*Kaplan, vahşi hayvanların kralıdır. (...) Kaplan, bir yang (eril) hayvandır; (...) beyaz kaplan sonbahar ve Batı'yı (Batı dışıl ilke yin ile bağdaştırılır) simgelerdi. (...) 'Beyaz kaplan' kadınlar için kullanılan kaba bir deyimdir.*" (Eberhard, 2000: 159-160). Kaplan mitolojide Ana Tanrıça Xi-Wang-Mu'nun hâkimi olduğu dağlarla ilişkili olduğu için dişilik ile özdeşleştirilmiş olabilir. Ancak şuna dikkat etmek gerekir, imparatoru simgeleyen ejderhaya karşıt olarak kullanılan anka sembolü Ana Tanrıça'yı değil, imparatoriçeyi simgeler.

Batı Yakası'nın Tanrıçası olarak bilinen Xi-Wang-Mu, ölümsüzlerin kraliçesidir ve koruduğu Kwun-lun Dağı'ndaki Batı Cenneti'nde (daoist cennet) ölümsüzlerle birlikte yaşar. "*Jinmu (金母) diye de adlandırılır*" (Yılmaz, 2018: 23). Jinmu'nun anlamı *altın annedir*. Bu isim muhtemelen Xi-Wang-Mu'nun yüceliğini vurgulamaktadır. Ölümsüzlük meyvesini veren hayat ağacının (şeftali ağacı) Xi-Wang-Mu'nun Kwun-lun Dağı'ndaki sarayında bulunduğu inanılır. Yılmaz'ın (2018: 23) ifadesine göre Xi-Wang-Mu, ölümsüzlük meyvesini veren şeftali ağacını "*(...) Anka kuşu ile birlikte (...)*" korumaktadır. Bunun yanı sıra cennet ile ilişkilendirilen Kwun-lun Dağı, yer altı dünyasına açılan bir geçite de ev sahipliği yapar. Bu durum, Xi-Wang-Mu'nun aynı zamanda neden salgın hastalıklar tanrıçası olduğunu da açıklar niteliktedir.

Çin mitolojisinin yaratıcı tanrıçası Nu-Gua'dır. Eşi ise aynı zamanda erkek kardeşi olan Fu-Xi'dir. Nu-Gua yeryüzünü, Fu-Xi gökyüzünü yönetir. Hatta bazı betimlemelerde Fu-Xi göğü simgeleyen çift pusulayı, Nu-Gua ise yeryüzünü simgeleyen marangoz gönyesini tutarken resmedilir. Nu-Gua, onun için yapılan heykelerde yarı ejderha/yılan-yarı insan bir kadın olarak betimlenir. *"Eski Çinliler yılanı, hatta ejderhayı yüceltiyorlardı. Büyük bir tanrıça olduğuna işaret etmek için Nüva'yı yılan veya ejderha gibi tasavvur ediyorlardı"* (Lianshan, 2015: 25). Nu-Gua, Çin mitolojisine göre insanın yaratıcısı ve evlilik tanrıçasıdır. Çoğu kültürün mitolojisinde insan (genelde erkek olan) gök tanrıları tarafından yaratılmıştır. *"Fakat Çinliler, belki gerçek hayatta bebeği kadının doğurmasından dolayı insanları tanrıçanın yarattığı inancına daha eğilimlidir"* (Lianshan, 2015: 26). İnsanın yaratılış mitine göre Nu-Gua, bir nehrin kilini kullanarak özenle yaptığı heykelciklerden zengin sınıfa mensup insanları, asma dalına buladığı kili etrafa saçmasıyla oluşan çamur damlalarından ise sıradan insanları yaratmıştır. Ardından insanları erkek ve dişi olarak iki cinsiyete ayıran Nu-Gua, bu eylemi ile neslin devamlılığı sağlamış yani üreme, evlilik ve doğumun da simgesi haline gelmiştir.

Çin panteonunda tanrılar çoğunlukta olsa da mitlerde kilit rolleri üstlenenler tanrıçalardır. İnanişâ göre Güneş, erkek element Yang'ın maddesinden üretildiği için eril bir simge olarak kabul edilir. Çin mitolojisinde on güneş olduğundan ve her gün bir tanesini gökyüzüne çıkartıp güneşin doğmasını sağlayan anneleri Xi-He'den bahsedilir. İmparator Yao zamanında on güneşin aynı anda gökyüzüne çıktıklarına ve bir kuraklığa neden olduklarına dair bir mit mevcuttur. Xi-He ve Taiyang-Dijun, çocuklarına sözlerini dinletemeyince İmparator Yao bir falcıya başvurur. Falcı da on güneşi sakinleştirip gökten indirmeyi başaramayınca ilahi okçu Yi, on güneşin dokuzunu vurmak zorunda kalır. Böylece dünyada tek bir güneş kalmış olur; ancak okçu Yi fani dünyada bir ölümlü olarak yaşama cezasına çarptırılır. Onunla birlikte ölümsüz eşi Zhang-E da dünyada yaşamaya başlar. Bir süre sonra Yi başka bir tanrıçaya âşık olup sonsuza kadar onunla beraber olabilmek için Xi-Wang-Mu'dan bir ölümsüzlük iksiri alır; ancak bu iksiri Yi değil Zhang-E içer ve Ay'a uçar. Onun Ay'daki akıbetiyle ilgili birkaç

Arslan, Çin, Japon ve Kore Mitolojilerinin Ortak Söylenceler Üzerinden İncelenmesi

farklı varyant vardır. En yaygın olanı Ay'ın sahibi yaşlı adam ve tarçın ağacının koruyucusu olan beyaz tavşan ile birlikte yaşadığıdır.

Ölümsüzlük konusu Çin mitolojisinde özel bir yere sahiptir. Sadece mitolojideki tanrıların değil, sonraki dönem imparatorlarının da ölümsüzlüğü arzuladığı bilinir. Bunlardan en meşhuru Çin'in ilk imparatoru Qin-Xi-Huangdi'dir. "*İlk İmparator hayatı uzatmak için gizli tekniklerle çok derinden ilgilenmekteydi ve muhtemelen kendisini evreni hizaya getirecek kozmik gücü ustalıkla kullanacak bir tanrı (di) figürü olarak tasavvur etmekteydi*" (Puett, 2002: 225, Aktaran: Holcombe, 2016: 69). İmparator Huangdi'nin ölümsüzlük iksiri sandığı bir zehri içerek öldüğüne inanılır. "*Çin'li imparator ve büyücüler, Batı Cenneti'ndeki Kraliyet Ana'sının ağacından bir tek şeftali dahi almaktan öyle tedirgin oluyorlardı ki, Doğu Denizindeki Kutsal Adalardan "ölümsüzlük mantarı" getirmek zorunda kalıyorlardı*" (Mackenzie, 1995: 121). Bu bilgiden de anlaşılacağı üzere, Çin mitolojisinde birçok farklı ölümsüzlük otu, ağacı veya meyvesi mevcuttur.

Japon Mitolojisi

İlahi Hükümdarlık ve Kojiki

Japon tarihinin 6. Yüzyıldan önceki antik dönemleri *Tanrılar Çağı* (Kamiyo) olarak adlandırılır. Bu döneme ait mitlerin gerçekliği tartışma konusu olsa da Japonya'nın ilk yazılı eseri olan Kojiki'de (Eski Olayların Kayıtları) Tanrılar Çağı'na ait mitlerin İmparatorluk ailesine bir meşrutiyet kazandırmak için toplandığı su götürmez bir gerçektir. Akbay'ın (2014: 83) aktardığına göre, "*Eski Japon toplumunda mitolojik anlatılar, toplumsal yaşamı düzenleyen ve kontrol altında tutan önemli bir unsur olmuştur. Mitoloji, eski çağlarda Japon insanı için hukuk, ahlak, tarih ve felsefenin temel kaynağını oluşturmuştur*" (Sekai no Bungaku, 1999: 4).

712 yılında derlenen Kojiki tanrıların doğumunu, Japon adalarının oluşumunu, Yamato Devleti hükümdarı İmparator Jimmu'nun doğumunu ve ardından gelen hükümdarları anlatırken 720 yılında derlenmiş olan Nihongi (Japonya Yıllıkları) ise M.Ö. 7. yüzyıl ile M.S. 7. yüzyıl arasındaki tarihi olayları anlatır. Kojiki,

Arslan, Çin, Japon ve Kore Mitolojilerinin Ortak Söylenceler Üzerinden İncelenmesi

karmaşık bir Japoncayla yazıldığı için anlaşılması zordur. Bu sebeple Nihongi kaleme alınmış, ancak mitlerde Çin tarzı (Taoizm ve Konfüçyanizm etkili) değişiklikler yapılmıştır.

Shinto, *tanrıların yolu* anlamına gelip Japon halkına ait animist ve Şamanist bir inanç biçimidir. Animisttir, çünkü Shintoizm doğa ruhlarına yani Kamilere değer verir. Buna göre, canlı ve cansız her şeyin bir koruyucu ruhu vardır. Ve Şamanisttir, çünkü Kamiler ile iletişim kurma görevini üstlenmiş olan şamanlar vardır. Önceleri Yamato-Hime gibi kraliyet ailesine mensup bir prenses bu görevi üstlenmişken daha sonraları imparator bu görevi bizzat üstlenerek görünen ve görünmeyen dünya arasında köprü olma vazifesini yerine getirmiştir. Shintoizm'e göre evren üç boyuttan oluşmaktadır: Kamilerin yaşadığı Takamagahara (göksel ova), insanların yaşadığı Ashihara-no-Nakatsukuni (orta dünya), kötü ruh (yōkai) ve iblislerin (oni) yaşadığı Yomi-no-kuni (yer altı dünyası). Buna ek olarak, orta dünya üzerinde *görünen* ve *görünmeyen* iki ayrı dünya vardır. Görünen dünya insanların yaşadığı boyutken görünmeyen dünya ölmüş ataların ruhlarının yaşadığı boyuttur.

Kami ise kısaca Shinto inancında doğa ve ata ruhları, Türkçe literatürdeki en yakın anlamıyla *tanrıdır*. Ancak genel tanrı kavramından farklı olarak her Kami'nin yıkıcı, besleyici ve merhametli olmak üzere farklı ruhları, dolayısıyla farklı karakterleri olduğuna inanılır. Bu açıdan bakıldığında Kami, oldukça karakterize edilmiş bir ruhtur. Her türlü doğa olayı Kamilerin içinde bulunduğu ruh hali ve yōkai gibi iblislerle ilişkilendirilir. *"Shinto'da her şeyin yaratıcısı ve yöneticisi olan mutlak bir tanrı yoktur. Dünyanın yaratıcı işlevi kamilerin ilgili görevlerindeki uyumlu işbirlikleri aracılığıyla gerçekleşir"* (Ono, 2004: 18). Shinto panteonunun en yüce Kamisi kabul edilen Amaterasu da dahil olmak üzere, bütün Kamiler birbirine danışmak sureti ile çalışır ve hiçbirisi kusursuz değildir. Shinto panteonundaki Kamileri tanımlamak için genellikle *yaoyorozu-no-kami*, yani *sekiz milyon tanrı* terimi kullanılır.

Beşinci yüzyılda Amaterasu'nun torunu olarak kabul edilen Kamu-Yamato-Iharebiko'nun reisi olduğu Yamato klanı Japonya'nın ilk devleti sayılan Yamato Devleti'ni (yaklaşık M.S.

Arslan, Çin, Japon ve Kore Mitolojilerinin Ortak Söylenceler Üzerinden İncelenmesi

400-700) kurmuştur. 1185 yılına gelindiğinde Japonya'da Shogunluk (askeri yönetici) yönetimine geçilmiş olsa da imparatorluk ailesi Amaterasu-Ōmikami dolayısıyla kutsal sayıldığı için imparator dini lider olarak görevine devam etmiştir. Konfüçyanizm'in gerektiğinde halka, hükümete isyan etme hakkını veren maddeleri Japonya'da hiçbir zaman kabul edilmemiş, Japon halkı dışarıdan aldığı hiçbir kültürel öğeyi Japonlaştırmadan kullanmamıştır.

Japon Mitleri ve Kamiler

Shinto yaratılış miti Japon takımadalarının yaratılması ile ilgilidir. Buna göre, Gök Kamileri tarafından yeryüzünü yaşanabilecek bir yer haline getirmekle görevlendirilen (kadın) Izanami ile (erkek) Izanagi, gökyüzü ile yeryüzünü birbirine bağlayan köprünün üzerinden aşağıya kutsal mızrağı sarkıtarak okyanusu karıştırırlar. Mızrağın ucundan akan damlayla Onogoro adası meydana gelir. Bu adaya indiklerinde inşa ettikleri kutsal bir sütun etrafında dönmeye başlayan çift buluştukları zaman ilk konuşan Izanami olur ve Izanagi'ye iltifatlar eder. Böylece evlenmiş olurlar; ancak ilk önce kadının konuşmuş olması bu evliliği lanetler ve doğan çocukları küçük Japon adalarını meydana getirir. Izanami ile Izanagi, Gök Kamilerinin emriyle bir kez daha evlenirler. Bu sefer Izanagi, Izanami'den önce konuşur ve doğan çocukları sekiz büyük aday, yani Japonya'yı meydana getirir.

Kojiki'de insanların ne zaman yaratıldığına dair bir bölüm yoktur, insanlar bir anda ortaya çıkarlar. İlerleyen bölümlerde Izanami, Ateş Kamisi Kagutsuchi'yi doğururken ilahi bir şekilde can vererek yer altı dünyasına (Yomi-no-Kuni) iner. Izanami Japon mitolojisindeki ilk anne ve ilk ölen kişidir. Izanagi kız kardeşini kurtarmak için Yomi'nin girişine kadar gider ancak Izanami'nin yer altı dünyasının yemeklerinden yediğini öğrenir. Vücudu çürümeye başlamıştır ve artık yer altı dünyasının bir üyesi olmuştur. Merakına yenik düşen Izanagi bir ateş yakıp Yomi'den içeri bakar ve eşinin çürüyen bedenini görür. Korkup kaçmaya başladığında çok sinirlenen Izanami, onu Yomi'nin girişine kadar kovalar; ancak Izanagi ondan önce girişe (bu durumda çıkışa) ulaşmayı başarır ve bir kaya ile kapatır. Böylece yer altı dünyası ile orta dünya

birbirinden tamamen ayrılmış olur. Sonrasında Izanagi söylediği sözler ile kayanın arkasındaki kızgın Izanami'yi boşar. Bunun üzerine daha çok sinirlenen Izanami, Dünya'da her gün bin insanı öldüreceğine yemin ederek yaşayanları lanetler. Ona karşılık Izanagi, her gün bin beş yüz insan doğacağına yemin ederek oradan ayrılır. Bundan sonra Izanami *Ölüm Tanrıçası* ve *Yomi-no-Kuni'nin Efendisi* olarak ölümden, Izanagi ise yaşamdan sorumludur.

Shintoizm'in üç büyük Kamisi, yani *Üç İlahi Çocuk*, Izanagi'nin yer altı dünyasının kirlerinden arındığı ayın sırasında doğarlar. Bunlardan en büyüğü Izagani'nin sol gözünden doğan gökyüzünün hâkimi Güneş Kamisi Amaterasu, ikincisi sağ gözünden doğan yer altı dünyasının hâkimi Ay Kamisi Tsukuyomi ve sonuncusu burnundan doğan yeryüzü ve denizlerin hâkimi Susano-wo'dur. Ay Kamisi Tsukuyomi'nin doğumuna ilişkin farklı mitler mevcuttur ama her halükarda ondan Amaterasu'nun eşi olarak bahsedilir ve mitlerde fazla yer almaz. Bunun dışında, Japon mitolojisinde bir Ay Tanrıçası'nın varlığından da söz edilir. Hikâyeye göre, geçimini bambu kesiciliğinden sağlayan ve hiç çocukları olmayan yaşlı bir çift, bir gün bambu koruluğunda parlayan bir bambuyu fark edip kestiklerinde içinden parmak boyutunda bir kız çocuğu çıkar. Çocuk hızlı bir şekilde büyür ve ergenlik dönemindeyken ona *Parlayan Prenses* anlamına gelen *Kaguya-hime* adı verilir. Kaguya çok güzel bir genç kız olur, öyle ki güzelliği başkentte bile konuşulur. İmparator'un cariyesi olmayı kabul etmese de onunla sürekli mektuplaşır. Fakat Kaguya bir süre sonra bu yaşantıdan sıkıldığını düşünür ve o an anlar ki aslında yapmaması gereken bir şeyi yaptığı için ceza olarak Dünya'ya gönderilmiş bir Ay insanıdır. Birkaç gün sonra Ay insanları bulutlar üzerinde gelip Kaguya'yı Ay'a götürmeden önce Kaguya, babasına onu sonsuza kadar yaşatacak ölümsüzlük iksirini verir. Ama babası onsuz yaşamak istemediğini söyler ve Kaguya'nın gidişinin ardından iksiri İmparator'a gönderir. Kaguya'sız yaşamak istemeyen İmparator da ölümsüzlük iksirini Ay'a en yakın yer olan Fuji Dağı'na atar. Hikâyede bahsedilen ölümsüzlük iksirinin kaynağı açıklanmamıştır; ancak ölümsüzlük iksiri ve Ay'a uçmak bir araya geldiğinde akla gelen en benzer mit *Ay'a Uçan Zhang-E'* dir.

Arslan, Çin, Japon ve Kore Mitolojilerinin Ortak Söylenceler Üzerinden İncelenmesi

Nihongi'de yer alan yaratılış mitolojisi ise Taoizm'in esintilerini hissettirir bir biçimde yumurta ile zıt kutuplardan ve Konfüçyanizm'in etkisini belirtir bir biçimde erkek egemenliğinden söz eder. Naumann (2005: 46) Nihongi'de yer alan yaratılış mitolojisini şu şekilde yazmıştır:

“Eskiden, yer ve gök henüz tek parça iken, yin yang (dişi ve erkek ilkeler) henüz birbirlerinden ayrılmamışken, kaotik kütleleri bir tavuk yumurtasına benziyordu, sınırsız ve belirsizdi. Ve içinde bir tohum taşıyordu. Arı ve aydınlık olan kısmı, ince bir şekilde genleşti ve göğü meydana getirdi. Ağır ve bulanık kısmı ise oturdu ve yeri oluşturdu. Hoş ve mucizevi olanlar birleşirken, büzülme kolay gerçekleşti. Ağır ve bulanık olanın sabitleşmesinde ise, katılma zor oldu. Bu nedenle önce gök meydana geldi. Ardından yer biçimlendi. Ardından bunların arasında ilahi varlıklar oluşturuldu.”

Nihongi'ye göre Kojiki'de bir cinsiyeti ve biçimi olmadığı söylenen göğün yüce Kamileri erkektir. Bunun yanı sıra Izanagi ile Izanami'nin evlilik töreniyle ilgili Nihongi'de yer alan mitte ilk önce kadının konuşmuş olmasına Izanagi'nin tepkisi Naumann'ın (2005: 58) ifadesiyle şu şekildedir: *“Ben bir erkeğim. Dolayısıyla önce ben konuşmalıyım. Nasıl olur da tersine, bir kadın olarak önce sen konuşabilirsin? Bu mutluluk getirmez zaten bize. Bu yüzden bir kere daha sütunun etrafından dolaşmalıyız”*.

Japon mitolojisinde önemli üç obje vardır: ayna, mücevher ve kılıç. Ayna Amaterasu ile ilişkilendirilip imparatorun bilgeliğini; mücevher kimi zaman Tsukuyomi kimi zaman Amaterasu ile ilişkilendirilip imparatorun yardımseverliğini; kılıç Susano-wo ile ilişkilendirilip imparatorun kuvvetini simgeler. Bir varyanta göre bu objeler doğdukları zaman babaları Izanami tarafından üç ulu kamiye verilmiştir. Ayna ve mücevherin Amaterasu ile ilişkisini anlatan bir varyant, onun kendisini mağaraya kapatması ile ilgilidir. Mit kısaca şu şekildedir: Susano-wo'nun yaptığı yaramazlıkları uzun bir süre sineye çeken Amaterasu, Susano-wo yüzünden masum insanların hayatını kaybettiğini gördüğünde kendini bir mağaraya kapatır. Böylece dünyanın güneşsiz kalmasına, bütün ekinlerin kurumasına ve yer altı dünyasından çıkan iblislerin Orta Dünya'yı istila etmesine neden olur. Kamiler bir araya gelerek mağaranın önüne Shinto'nun kutsal ağacı olan Sakaki'yi

Arslan, Çin, Japon ve Kore Mitolojilerinin Ortak Söylenceler Üzerinden İncelenmesi

mücevherler ve bir *ayna* ile süsleyerek yerleştirirler. Neşeyle dans edip gürültü yaptıklarında Amaterasu ne olduğunu merak edip mağaranın girişini aralar. O sırada güç Kamisi onu kolundan tutup dışarı çeker ve mağaranın girişini kapatır. Böylece Dünya güneşine, Kamiler de yöneticilerine kavuşmuş olur.

Bugün hala Japon imparatorluk ailesinin üç kutsal nesnesi kabul edilen kılıç, ayna ve mücevher Amaterasu tarafından Orta Dünya'ya hükmetmekle görevlendirdiği torunu Ninigi'ye verilmiştir. Onunla ilgili hikâye ise şu şekildedir: Ninigi yeryüzüne indiğinde Dağ Kamisi Oyamatsu'nun kızı Fuji dağı ve volkanların tanrıçası Sakuya-hime ile evlenir. Sakuya-hime tıpkı bir sakura çiçeği kadar güzeldir ancak ömrü kısadır. Aslında Kami Oyamatsu, Ninigi'yi uzun ömürlü ve dayanıklı olan büyük kızı Iwanaga-hime ile evlendirmek ister. Ancak Ninigi Sakuya'yı seçerek imparatorların ömrünün kısılmasına neden olur.

Ninigi ile Sakuya'nın evliliğinden üç Kami doğar; Hoderi, Hosuseri ve Ho-wori. Bir gün balık avlamak için deniz kıyısına giden Ho-wori, abisi Hoderi'den ödünç aldığı olta iğnesini denize düşürür. Ağabeyine durumu anlatınca, Hoderi orijinal iğneyi istediğini söyler. Bu durumda Ho-ori, Deniz Kamisi Watatsumi'nin Ejderha Deniz Sarayına giderek Kami'nin kızı Toyotama-hime ile evlenir. Hamileliğinde Toyotama-hime çocuğunu doğurmak için karada bir kulübe hazırlar. Doğum esnasında gerçek formuna (ejderha, timsah, köpekbalığı vb. bir deniz canlısı) döneceği ve eşinin onu öyle görmesini istemediği için de onu tembihler. Ancak eşi Kami Ho-wori merakına yenik düşüp kulübeden içeri bakar, gördüğü şey kocaman bir deniz canlısıdır. Dehşete düşen Kami Ho-wori uzaklara gider ve bir daha dönmez. Toyotama-hime çocuğuna Amatsuhiko ismini verir. Amatsuhiko genç bir delikanlı olduğunda Tamayoribe ile evlenir ve bu evlilikten dört çocuğu olur. Bunlardan biri de Wakamikenu'dur (Kamu-Yamato-Iharebiko/İmparator Jimmu). Japon imparatorluk ailesinin soyu Toyotama-hime dolayısıyla bir ejderhaya dayanmaktadır.

Japon mitolojisinde ön plana çıkan inanışlardan biri de doğaüstü canavarların, ruhların ve iblislerin varlığından söz eden yōkai (iblis) inancıdır. Yōkai hikâyelerinin çoğu kin, öfke, kıskançlık,

Arslan, Çin, Japon ve Kore Mitolojilerinin Ortak Söylenceler Üzerinden İncelenmesi

açgözlülük gibi duyguları yoğun bir şekilde yaşayan insanların metamorfozuyla ilgidir. *Nihon San Dai Aku Yökai*, yani Japonya'nın *En Korkunç Üç Yökai*'ndan biri kabul edilen dokuz kuyruklu tilki Japonya'da Tamamo-no-Mae, Çin'de Da-Ji ismiyle tanınırken Kore'de *gumihō* olarak bilinir. Geçmiş sırlarla doludur ancak mitolojide ilk olarak Çin'in Shang hanedanlığı döneminde ortaya çıkar. Özellikle son Shang hanedanı Kral Zhou'nun gözde cariyesi olması ve hanedanlığın sonunu getirmesi ile Japonya'da Heian dönemindeki (794-1185) iç karışıklıklara sebep olmasıyla bilinir. Her alanda çok yetenekli ve aynı zamanda fiziksel olarak da çok güzel bir kadın biçiminde tasvir edilir. Bu sayede erkeklerin ilgisini çekip onları avucunun içine alır, sonra da yönetimde söz sahibi olur.

Dokuz Kuyruklu Tilki mitinde iblisin açgözlü ve ahlaksız olarak karakterize edilmiş bir kadın ile ilişkilendirilmesi ve aynı zamanda dokuz kuyruklu tilkinin Xi-Wang-Mu'nun Tanrıça'nın sembollerinden biri olarak kabul edilmesi oldukça dikkat çekicidir. Bayat'ın (2017: 58) aktardığına göre, "(...) bir şaman efsanesinde şamanların oluşması için ruhlarının getirildiği dokuz şaman ruhunun kaynağı, kadın başlangıçla ilişkilidir. Efsanede bu kötülük kaynağı olan dokuz ruh, kadın olarak betimlenir ve hatta onlardan birkaçının ismi de sayılır" (Ksenofontov, 1928: 102). Belki de bu mitin kaynağı Şamanizm inancıdır. Bir insana can veren ve onu besleyebilen kadının evrenin sırlarına da kadir olduğu inancı kadının Ana Tanrıça olarak yüceltilmesine yol açmış, ilahi güçlere sahip olduğuna inanılan kadınlar şaman-rahibe olarak hükümdarlık vazifesinde de bulunmuştur. Japonya'da bu durumun en iyi örneği, belki de Xi-Wang-Mu'nun Japon varyantı kabul edilen Kraliçe Himiko'dur.

Kore Mitolojisi

İlk Kore Kralı Tangun ve Ayı Totemi

Taihçiler Kore tarihinin M.Ö. 2333 yılında kurulan Gojoseon (Antik Joseon) devleti ile başladığı görüşünü kabul etmişlerdir. Kore tarihinin ilk yazılı kaynağı 13. yüzyılda yazılmış olan Samguk-Yusa'dır (Üç Krallık Hatıraları). Kore mitolojisi ve tarihinin başlangıcı şu şekildedir: "*İlah Hwanung cenetten, Taebaek Dağı'na indi*

Arslan, Çin, Japon ve Kore Mitolojilerinin Ortak Söylenceler Üzerinden İncelenmesi ve burada dişi bir ayı ile birleşti. Birleşmelerinden tahminen M.Ö. 2333 yılında, Eski Joseon olarak bilinen ülkeyi kuran ve bugün “Kore milletinin babası” olarak anılan büyük Lord Tangun doğdu” (Holcombe, 2016: 27). Göğün yüce Tanrısının oğlu Tangun, ilk Kore Kralı olmakla birlikte Kore halkının ata Tanrısı olarak kabul edilir.

Kore'nin etnik inancı Kore şamanizmidir. Bu inanç belirgin olarak totemizm, animizm ve şamanizmin harmanlanmasıyla oluşturulmuştur. Kore şamanizmi animist ve şamanist olması yönünden muhtemelen Japon halkının Shinto inancına benzemektedir. Totemizm ise Shinto inancında olmasa da Japonya'da yaşayan ancak Japon olmayan Ainu halkının *Kamui*¹ inancının bir parçasıdır. Totemizm kısaca, bir toplumun kendi atası olarak kabul ettiği bir canlıyı kutsal sayması inancıdır. Kore ve Ainu halklarının her ikisi de ayı totemine sahiptir. Kore Devleti'nin kuruluşuna dair mite dönülecek olursa, Kore halkının ata annesinin bir ayı olduğundan söz edilir.

Sinizm, Singyo ya da Sindo olarak da bilinen Kore şamanizmi tıpkı Shinto gibi *tanrıların yolu* ya da *tanrıların dinidir*. Korece *şaman* kelimesinin karşılığı *mu*'dur ve bu sebeple bu inanca Musok, Mugyo ya da Muizm de denilir. Şamanizmde tıpkı animizde olduğu gibi her varlığın bir ruhu olduğuna ve bu ruhların şamanın da bulunduğu orta dünyada bir araya geldiğine inanılır.

“Ritüel – mitolojik bağlamda şaman, kozmosla kaosu birleştiren arabulucu, ikili zıtlıkları birleştiren, zıtlıkları çözen, yaşamıyla kozmosla kaos arasında gidip gelen birisidir. Şamanda kaousun bütün işaretleri – delilik, ölüp dirilme, parçalanıp yenilme – vardır. O, bir bütün varlık olarak dikey dünyaları birleştirdiği gibi, yatay âlemleri de birleştirir. Ve her defasında da ruhlarla muhataptır” (Bayat, 2017: 19). Şamanın başlıca görevi insanları kötü ruhlardan korumak, hastalıkları tedavi etmek, ruhların huzur içinde öteki dünyaya gitmesini sağlamaktır. Ayrıca

¹ Ainu inancında doğadaki her varlığın bir *ramati* (ruhu) olduğuna, dolayısıyla bütün bu nesnelere bir *Kamui* (tanrı) olduğuna inanılır. *“Japonca Kami kelimesi muhtemelen kökenini, Japonya'nın birçok yer ismi gibi, Ainu kelimelerine borçludur”* (Batchelor, 1894: 19). Çünkü Japonya'nın en eski yerleşik topluluğu olan Ainuların sözlü geleneğe ait anlatıları muhtemelen Japon halkınınkinden çok önce başlamış ve onları pek çok alanda etkilemiştir.

şaman, bir aracı olarak ruhların ve tanrıların kendi bedenine girmesine izin verir, onların ağzıyla konuşarak kehanetlerde bulunur. Şamanlık, aileden gelebildiği gibi, sonradan tanrı hastalığı ile de elde edilen bir *statü*dür.

Şamanlar, icra ettikleri törenler esnasında kılıç, çingırak ve ayna kullanarak bir bakıma fal bakarlar. Choi (2008: vii) bu törenlerin önemini şu şekilde açıklamıştır, “Kore şamanizminin bir ritüeli olan Kut, Kore’nin sözlü mitlerinin kökenidir ve efsaneleri nesillerce aktarmak için gerekli olan temel mekanizmadır. Kut olmasaydı bugün hiçbir Kore sözlü mitinin olamayacağı kesindir. Bu nedenle kut, inkar edilemez bir şekilde Kore’nin tüm sözlü geleneğinin annesidir”. Törenlerde kullanılan üç objeden kılıç ve ayna Japon imparatorluk ailesinin üç kutsal nesnesini çağrıştırması açısından önemli olsa da bu iki kültürün aynı coğrafyada bulunduğunu ve her ikisinin de antik dönemlerde ticaret yoluyla etkileşimde bulunduğunu unutmamak gerekir.

Kore Mitleri ve Tanrıları

Kore yarımadasında mitolojik olarak bir bütünlük söz konusu değildir. Belirli bir mit kalıbı olsa da bu mitler bölgelere göre farklılaşmış, yani çeşitli varyantlar ortaya çıkmıştır. Kore tanrıları arasında belirli bir hiyerarşi olmadığı gibi bir bütünlük de yoktur. Kore’nin farklı bölgelerinde aynı işleve sahip farklı isimli tanrılara rastlanabilir. Bu duruma bir örnek verilmesi gerekirse, Kore mitolojisinin ana tanrıçası, Kral Tangun’un atası Göksel Kral Hwanin’in annesi olan Tanrıça Sungmo’dur. Ama Jeju adasının mitolojisine bakılacak olursa ana tanrıça annelerin, çocukların ve ebelerin koruyucusu olan Hayat ve Doğum Tanrıçası Samshin-Halmang’dır.

Kore yaratılış mitlerinden sel felaketi ile ilgili olanında selden kurtulan sadece iki kardeş vardır. Gök Tanrılarına danışmak için yüksek bir dağa tırmanan kardeşler, oraya bir değirmen taşı döşerler. Alttaki taş erkek kardeşi, üstteki taş ise kız kardeşi temsil eder. “(...) Üst üste oturan taşları bulduktan sonra, erkek kardeş ve kız kardeş evlenmeye karar verdiler. İnsanoğlu böylelikle varlığını sürdürmeyi başarabilmiş ve böylece atalarımız bu erkek kardeş ve kız kardeşten var olmuştur” (Choi, 2008: 2). Bu tam olarak Nu-Gua ile Fu-Xi, Izanami

Arslan, Çin, Japon ve Kore Mitolojilerinin Ortak Söylenceler Üzerinden İncelenmesi

ile Izanagi ve diğer mitolojilerin kardeş çiftlerine paralel giden bir mittir.

Cennetin ve Dünya'nın yaratılışı hakkındaki mitte kaosun yerini Maitreya alır. Maitreya, Hinduizm'de yer alan bir bodhisattvadır.² Başlangıç ile ilgili mite göre, hiçliğin ortasında bir anda gök, yer ve Maitreya oluşmaya başlar. Ardından Maitreya göğü ve yeri birbirinden ayırıp Dünya'nın dört köşesine sütunlar diker. *"O zamanlarda iki güneş ve iki ay vardı. Maitreya, parçalanmış ayın parçalarından Büyük Kepçe, Okçu ve büyük yıldızları, parçalanmış güneşin parçalarından ise küçük yıldızları yarattı"* (Choi, 2008: 21). Büyük yıldızlar kraliyet ailesinin, küçük yıldızlar ise halkın kaderinin belirleyicisiydi. *"Taeyolwang ve Sobyolwang doğduğunda, Cennetin kralı Ch'onji'ydi. O zamanlar gökyüzünde iki güneş ve iki ay vardı. İki güneş ve ay olması nedeniyle, insanlar gündüzleri yandı ve geceleri dondu."* (Choi, 2008: 30).³ Günlerden bir gün Cennet'in Kralı Ch'onji, güneş ve ay'ı zapt ettiğini hayal eder. Bu hayalinin iki güneş ve ay olmasından ötürü acı çeken insan ırkı için çok iyi olacağını düşünüp dünyaya iner. Burada Bayan Ch'ongmaeng ile evlenir. Ertesi gün Ch'ongmaeng'e iki oğlu olacağını ve onlara Taeyolwang ile Sobyolwang isimlerini vermesi gerektiğini söyledikten sonra Cennet Sarayı'na yükselir. Aradan yıllar geçer, çocuklar büyür ve okulda babaları olmadığı için zorbalığa maruz kalırlar. Babalarının Cennet'in Kralı olduğunu öğrendiklerinde annelerinden aldıkları talimatlarla göğe çıkarlar. Orada Kral Ch'onji oğullarından insanların iki güneş ve ay olmasından dolayı sıkıntı çekmeye devam ettiklerini öğrendikten sonra onlara iki güçlü yay ve ok vererek bir güneş ve bir ayı vurmalarını emreder. *"Kral Chonji'nin emri üzerine, Taeyolwang ve Sobyolwang güneşi ve ayı vurdular. Güneş, Doğu Denizi'ne düştü ve ay, Batı Denizi'ne düştü. O zamandan beri Doğu'da sadece bir güneş doğarken Batı'da da sadece bir ay vardır"* (Choi, 2008: 33). Güneş ve Ay'ın sayısının bire

² [Bodhisattva] – Geleceğin Budası, Nirvana'nın eşğine kadar geldiği halde insanların doğru yolu bulmalarında onlara yardımcı olmak için fani dünyada kalırlar.

³ Choi tarafından (2008: 37) Taeyolwan büyük yıldızların kralı, Sobyolwang ise küçük yıldızların kralı olarak tanımlanmıştır. Burada bahsedilen büyük ve küçük yıldızlar muhtemelen, ayı totemi bağlamında, büyük ayı ve küçük ayı takımıyıldızlarıdır.

indirilmesindeki kilit nokta olan *ok ile vurmak*, Çin mitolojisinde ilahi okçu Yí'nin dokuz güneşi vurması mitiyle aynıdır.

Güneş ve Ay ile ilgili farklı bir mit ise şu şekildedir: Haesik ve Dalsun adındaki iki kardeş, bir gün bir kaplanın kurbanı olur. Çocukların annelerini evde beklediğini bilen kaplan, kadının kıyafetlerini giyerek eve gider. Çocuklar ilk başta gelen kişinin anneleri olmadığını anlasalar da kaplanın ısrarları üzerine kapıyı açmak durumunda kalırlar. Karşılarında kaplanı gördüklerinde bir süre kaçar, ardından bir ağaca tırmanırlar. Kaplan ise çocukları yemek konusunda kararlıdır, çocukların aşağı düşmesi için türlü numaralar çevirir. O sırada Dalsun Göklerin Kralı'na onları kurtarması için yalvarır. Akabinde gökten güçlü bir ip iner ve çocuklar bu ipe tırmanarak göğe yükselirler. Bundan sonra Haesik güneş, kız kardeşi Dalsun ise Ay olur.

Kore şamanizminde ayı totemi olduğuna değinilmişti. Belki de bu yüzden Kore mitlerinde büyük ayı, diğer takımyıldızları ve gök ile ilgili mitler Çin ve Japon mitlerine oranla daha çok yer edinmiştir. Bu mitlerden biri büyük ayının yedi yıldızı ile ilgilidir. Bir zamanlar, gökyüzü sarayında yaşayan Ch'ilsong adındaki bir delikanlı, yeryüzü sarayında yaşayan Oknyo isimli genç bir kıza âşık olur. Bu ikili bir süre sonra evlenirler; ancak evlenmelerinin üzerinden on yıl geçmesine rağmen hiç çocukları olmaz. Bir gün Buddha'ya dualar ederler ve sonunda Oknyo tam yedi bebeği dünyaya getirir. Onlara bakamayacağını düşünen Ch'ilsong evi terk edip bir başkası ile evlenir. Oknyo da tek başına çocuklara bakamayacağını düşündüğünde onları Ejderha Kralı'na sunmak için sahile gider. O esnada gökyüzünden bir ses duyar. Ses ona bu çocukların Cennet'ten gönderildiğini ve hiçbir şey yemeseler bile yaşayacaklarını söyler. Aradan yıllar geçer, çocuklar on beş yaşına gelir, okullarında babaları olmadığı için zorbalığa maruz kalırlar. Bunun üzerine annelerinden babalarının gökyüzü sarayında olduğunu öğrenip oraya giderler. Babaları yedisinin de hayatta olduğunu görünce çok sevinmiş olsa da babalarının ikinci eşi çocuklardan kurtulmak için hasta numarası yapar. Anlaştığı bir falcı ile Ch'ilsong'a ancak yedi genç delikanlının karaciğerlerini yerse iyileşeceğine dair yalan bir bilgi verirler. Yedi genç üvey anneleri için ölmeye razı olurlar; ancak Ch'ilsong oğullarını

Arslan, Çin, Japon ve Kore Mitolojilerinin Ortak Söylenceler Üzerinden İncelenmesi

öldürecekken yoluna dişi bir geyik çıkar. Bu geyik çocukların annesi Oknyo'dur. Oknyo sayesinde Ch'ilsong ve yedi oğlu da üvey anneyi kandırırlar. Eşinin gerçek yüzünü gören Ch'ilsong oğullarına, kadını bir okla vurmalarını emrettiyse de çocuklar bunu yapmazlar. Yeryüzü sarayındaki eski evlerine döndüklerinde Oknyo'nun eşinin ve çocuklarının hasretine dayanamayıp öldüğünü öğrenirler. Bundan sonra Ch'ilsong, oğullarını "(...) kuzeydeki Büyük Ayı'ya, güneydeki yedi yıldız, batıda yedi yıldız ve doğuda yedi yıldız yolladı. Ve Bay Chillsong ve Bayan Oknyo, gökyüzünde Herdboy (Altair) ve Weaver (Vega) oldular." (Choi, 2008: 49).

Bu mit, Taoizm ve Konfüçyanizmin Kore mitolojisine olan etkilerini açık bir şekilde sunduğu için önemlidir. Ayrıca bu mitte dikkat çeken birkaç nokta vardır. Birincisi, Ch'ilsong'un gökyüzü ile ilişkilendirilen Yang ve Oknyo'nun yeryüzü ile ilişkilendirilen Yin'i temsil edışıdır. İlk Kore Kralı Tangun gökyüzünden yeryüzüne inmiş, burada kadına dönüşen bir ayı ile birleşmiş; Cennet'in Kralı Ch'onji de yeryüzüne inerek Bayan Ch'ongmaeng ile evlenmiştir. İkincisi, Güneş ve Ay'ın vurulması mitinde de olduğu gibi çocukların okullarında babaları olmadığı için zorbalığa uğramalarıdır. Belki iki mitte de yer alan bu olay Kore halkında ailenin reisi olarak annenin yanında babanın da olmasının ne kadar önemli bir unsur olduğunu vurgulamaktadır. Mitte yer alan üçüncü önemli nokta ise Vega ve Altair'dir.

Vega ve Altair, Dokumacı kız ve Çoban veya Sığirtmaç ve Vega gibi farklı isimlerle de anılan bu mit, Çin ve Japon mitolojisinde oldukça önemli bir yere sahip olan mitlerden biridir. Çin'deki hikâyeye göre, iki erkek kardeşten küçük olanı bir inek ile otlaklarda gezdiği sırada güzel peri kızlarının bir gölde yıkandığını görür. Perilerden birinin elbisesini saklayarak onun yanında kalmasını ve eşi olmasını sağlar. Ancak bu kız Göklerin Kralı'nın bulutları dokuyan kızıdır ve Kralın ona ihtiyacı vardır. Prenses Vega'nın annesi Batı Ana Tanrıça ile babası Göklerin Kralı, kızlarını yanlarına alsalar da her yıl yedinci ayın yedinci gününde iki sevgilinin buluşmasına izin verilir. Mitin Japon varyantında yine Göklerin Kralı ve onun bulut dokuyan kızından söz edilir; ancak bir anne figürü yoktur. Prenses ile Çoban'ın karşılaşması, Prensesin gezintiye çıktığı sırada Çoban'a rastlaması şeklindedir. İlk görüşte birbirlerine âşık olurlar ve

Prenses babasına dönmesi gerektiğini unuttur. Gökyüzü Kralı ikisini zorla birbirinden ayırsa da iki sevgilinin buluşmasına izin verdiği yedinci ayın yedinci gününde bir gökkuşağı köprüsü oluşturur. Japonya'da bu olay Tanabata festivali olarak kutlanmaktadır. Bu kadar farklı üç varyantı olmasından ötürü bu mitin çok eski zamanların sözlü geleneğinin bir ürünü olduğu söylenebilir.

Sonuç

Her üç mitolojide de Ay Tanrıçalarıyla ilgili mitlerde Ay'a yükselmek, yani *uçmak* söz konusudur. Bu oldukça açıktır, ancak önemli olan Ay'a uçanların hepsinin tanrıça oluşudur: Çin'de Zhang-E, Japonya'da Kaguya ve Kore'de Dalsun. Fakat Kaguya'ya ait hikâye 9. Yüzyılda literatüre girmiş, belki de Çin ve Kore'nin Ay'a yükselen tanrıçalarından ilham alınarak geliştirilmiştir. Shinto inancının ilk kaynağı olan Kojiki'de, Çin ve Kore mitolojilerinde olanın aksine, Ay Tanrısı Tsukuyomi'nin varlığından söz edilir. Üstelik Tsukuyomi göğün değil, yer altı dünyasının hâkimidir. Göğün tek hâkimi kız kardeşi ve eşi olan Güneş Tanrıçası Amaterasu'dur. Diğer yandan, Çin ve Kore mitolojilerinde gök, erkek ile ilişkilendirilmiş, Göklerin Kralı daima erkek bir karakter olarak mitlerde yer almıştır. Yine birbirine benzer olarak Çin ve Kore mitolojilerinde birden fazla güneş ve ay olduğundan bahsedilir. Güneşi vuran okçu Yi, Taeyolwang ve Sobyolwang Göklerin Kralı'ndan emir alırlar.

Çin mitolojisinde hayat ağacı bir şeftali ağacı olup Ana Tanrıça Xi-Wang-Mu tarafından korunmaktadır. Aynı zamanda Xi-Wang-Mu'nun evi olan Kwun-lun dağı yer altı dünyasına açılan bir geçittir ve Xi-Wang-Mu salgın hastalık yani ölüm ile ilintilidir. Japon mitolojisinde bu durum Izanami'nin bir şeftali ağacı olan hayat ağacına ev sahipliği yapan yer altı dünyasına inmesi, o bölgenin hâkimi ve ölümün efendisi olması şeklinde vuku bulmuştur. Bu iki mitoloji arasındaki bir başka benzerlik, Taoizm'de Güneş ve Ay'ın yaratım sürecinin erkek element Yang'a bağlanmasıdır. Bu durum Japon mitolojisinde Güneş ve Ay kamilerinin yine erkek olan Izanagi'den doğması şeklinde yer alır. Yine buna benzer bir biçimde taoist yaratılış mitinde Pengü'nün bedeninin başkalaşımında sol gözünden güneşin, sağ gözünden ayın doğduğundan bahsedilir.

Japon mitolojisinde bu durum Amaterasu'nun Izanagi'nin sol gözünden, Tsukuyomi'nin ise sağ gözünden doğması mitiyle oldukça benzerdir.

Japon mitolojisinin ilk kaynağı olan Kojiki'de Shinto inancının izleri oldukça belirgindir. Ülkeye Kore aracılığıyla Taoizm ve Konfüçyanizm'in girmesinin ardından bu mitlerde birtakım değişiklikler yapılmıştır. Kojiki'de Japon adalarının yaratılışından, Nihongi'de ise evrenin yaratılışı, yin ve yang'dan bahsedilir. Tıpkı Çin mitolojisinde olduğu gibi Japon mitolojisinde de pek çok olay nedenleriyle birlikte açıklanmıştır. İnsanların ve imparatorların ömürlerinin neden kısa olduğu, Güneş ve Ay'ın birbirlerinden nasıl ayrıldığı, yer altı dünyası ile orta dünyanın birbirinden nasıl ayrıldığı bunlardan sadece bazılarıdır.

Kore mitolojisine ait söylencelerin çoğu Kore şamanizmi ile ilintilidir. Bu yüzden belirli bir mit kalıbını kullanılmış olsa dahi o kalıplar, Çin ve Japonya'dan sonra derece farklı bir biçimde, gökyüzü yani takımyıldızlarıyla ilgili hikâyelerle doldurulmuştur. Bu özgünlüğün yanı sıra bir dönemden sonra Kore mitolojisinin de yaratılış mitolojisinde olduğu gibi Taoizm ve Konfüçyanizm'in etkisinde kaldığı aşikârdır. Kore mitolojisi genel olarak şamanların şarkılarına, yani sözlü geleneğe dayalı olduğu ve Kore'de yazım geleneği geç bir tarihte başladığı için yeterince toparlanamamıştır. Kore mitlerinde de olaylar, diğer iki mitolojide olduğu gibi, nedenleriyle birlikte açıklanmıştır.

Sonuç olarak Çin, Japon ve Kore halklarının aynı mit kalıplarını kullanarak hem benzer hem de farklı mitler ortaya koyduğu tespit edilmiştir. Bu üç ülke, söylenceler aracılığıyla ortak bir kültür oluşturmuş ancak bunu yaparken kendi kültürlerini korumayı da başarmışlardır. Özellikle Kore'de Şamanizm ve Japonya'da Shintoizm bu özgünlüğü sağlayan iki önemli araç görevini görmüştür. Çin ise Doğu Asya'nın kalbi olarak kültürü alan taraftan çok veren taraftır. Üç mitolojideki farklılıklar bunlarken mitlerdeki etkileri açık bir şekilde görülebilen ve Çin'den yayılan Taoizm ve Konfüçyanizm bu mitlerin ortak paydasını oluşturan temel öğeler olmuştur.

Arslan, Çin, Japon ve Kore Mitolojilerinin Ortak Söylenceler Üzerinden İncelenmesi

KAYNAKÇA

AKBAY, Okan H. (2014), *Kojiki Japon Mitolojisine Bir Yolculuk*, Çizgi Kitabevi, Konya.

BATCHELOR, John (1894), "Items of Ainu Folk-Lore", *American Folklore Society*. 27. S.15-44.

BAYAT, Fuzuli (2017), *Türk Kültüründe Kadın Şaman*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.

BIRRELL, Anne (2016), *Çin Mitleri* (Çev. Melisa Pancar), Phoenix Yayınevi, Ankara.

CHOI, Won-Oh (2008), *An Illustrated Guide to Korean Mythology*, Global Oriental, UK.

COTTERELL, Arthur ve Storm, Rachel (2011), *Büyük Dünya Mitolojisi Ansiklopedisi* (Çev. Emel Lakşe), Alfa Yayınları, İstanbul.

EBERHARD, Wolfram (2000), *Çin Simgeleri Sözlüğü* (Çev. Aykut Kazancıgil ve Ayşe Bereket), Kabalıcı Yayınevi, İstanbul.

HOLCOMBE, Charles (2016), *Doğu Asya Tarihi* (Çev. Muhammed M. Özeren), Dergâh Yayınları, İstanbul.

LÉVI-STRAUSS, Claude (2018), *Ayın Öteki Yüzü* (Çev. Barış Tut), Everest Yayınları, İstanbul.

LIANSHAN, Chen (2015), *Çin Mitolojisi Efsanelerin Kökeni* (Çev. Hasan Böğün), Kaynak Yayınları, İstanbul.

MACKENZIE, Donald A. (1995), *Çin ve Japon Mitolojisi* (Çev. Koray Akten), İmge Kitabevi, Ankara.

NAUMANN, Nelly (2005), *Japon Mitolojisi* (Çev. Akın Kanat), İlya Yayınevi, İzmir.

ONO, Sokyō (2004), *Şinto Kamilerin Yolu* (Çev. Suat Ertüzün), Okyanus Yayınları, İstanbul.

YILMAZ, Didem (2018), "Çin mitolojisindeki kadın karakterler: Shan Hai Jing eseri üzerinden bir inceleme", *Curr Res Soc Sci*, 4 (1), S. 18-28.